

Jan Cebe, Novinářská organizace v letech 1945-1948. Disertační práce, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, katedra mediálních studií, FSV UK Praha, 2012, 229 stran včetně příloh.

Posudek oponenta disertační práce:

Jan Cebe se rozhodl zpracovat zásadní téma éry třetí Československé republiky, tj. otázku médií, resp. jejich diskursivního prostředí tak, jak je vytvářel novinářský svaz od května 1945 do února 1948. Již úvodem budiž řečeno, že jde o mimořádně zajímavé téma, které je i kvalitně vyloženo na základě studia rozsáhlých archivních pramenů, zejména z Národního archivu v Praze, z literatury, kde lze upozornit i na použitou zahraniční literaturu (Ch. Brenner aj.), a dalších zdrojů (dobový tisk, elektronické zdroje).

Práce je tvořena devíti vnitřně strukturovanými kapitolami a úvodem a závěrem, cenné jsou i přílohy, zejména přílohy textové přinášející seznamy vyloučených novinářů v roce 1945 i v roce 1948.

Koncept práce vychází z jednotlivých – vzájemně provázaných – témat, která se vznikem a činností Svazu českých novinářů v letech 1945-1948 souvisejí, resp. mu předcházejí (situace za protektorátu), eventuelně ukazují, jak se situace promění v únoru a po únoru 1948. Všechny kapitoly považují za velmi objevené, zajímavá a cenná fakta s vyváženou argumentací a interpretací jsou shromážděna v celém textu.

Po úvodním metodologickém a tematickém zakotvení práce se přesouváme k přípravě novinářské organizace koncem okupace a počátkem obnovy Československé republiky, k tiskovým pořádkům a nové koncepci poválečné novinářské organizaci. Osobně v této kapitole považují za nejdůležitější rozkrývání vazeb mezi novináři (novinářskou organizací) a ministerstvem informací vedeném Václavem Kopeckým, který všemožně směřoval třetí Československou republiku do náruče komunistické strany. To se ostatně výrazně objevuje i v další kapitole věnované Valnému shromáždění Svazu českých novinářů dne 17. března 1946, mj. v prostoru, který ke svému projevu na sjezdu dostane právě ministr Kopecký, ale také v dobově příznačné snaze zastírat případné názorové a jiné rozdíly, neboť k diskursu třetí

republiky (snad lze říci povinnému bontonu) rozhodně nepatřilo zpochybňovat společné budovatelské úsilí, ostatně v mnohém předznamenávající tendence budování socialismu po roce 1948. „Uvědomění“ si „povinností k národu“, jak k nim sjezd novináře vyzýval, rozhodně nebylo standardním demokratickým stavem našeho tisku, naopak ukazuje právě onu dobově podmíněnou diskursivitu „povolených“ řečových aktů.

Následující kapitoly prezentují možnosti, jak vyrovnávání se s kolaboranty mezi novináři a nový tiskový zákon ovlivňovaly – a zejména mohly ovlivňovat – společenskou atmosféru, tedy to, co se v novinách psalo a jak se psalo. Profesní komora, povinné členství v novinářské organizaci, je silným nástrojem ke zglajchšaltování veřejného mínění – jakkoli přehnané stranicství novin, tak typické pro meziválečné Československo, asi bylo mocným impulzem pro mnohé z předkládaných a parlamentem schvalovaných změn.

Naopak některé aktivity lze chápat jako snahu o odstranění křivd, pohnutých osudů novinářů za éry protektorátu, jejich lidských ztrát, což vedlo počátkem roku 1946 ke vzniku Sdružení vězněných novinářů, které si mj. kladlo za cíl pečovat o vdovy a sirotky po novinářích. Jan Cebe i tady však vidí i druhou stranu problému, tedy to, že vznik Sdružení vězněných novinářů vytváří jakýsi elitní novinářský klub, bližší spojení těch, kteří jsou prověřeni, kteří píšou v souladu s „požadavky doby“, třebaže ne všichni se k tomu takto stavěli – Jan Cebe to dokládá například na nezvolení kriticky uvažujícího Ferdinanda Peroutky předsedou této organizace.

Zásadní samozřejmě je pro všechny intelektuálně zaměřené organizace i veřejně činné osobnosti reflexe mezinárodních měřítek, můžeme říci komparace se světem. Jednou z takových aktivit bylo svolání druhého sjezdu Mezinárodní organizace novinářů v červnu 1947 do Prahy. Ukazuje se však, že Československo v tomto případě akci pojalo spíše bojovně, v duchu soupeření dvou táborů okolo ještě ne zcela těsně uzavřené „železné opony“, což se samozřejmě do budoucnosti na prestiži této organizace (zejména v západním světě) nemohlo nepodepsat – již tady se ukazuje touha víceméně prosovětsky orientovaného Československa podílet se na manipulaci světového veřejného mínění (mj. sovětské delegáty se jako jediní mohli vyjádřit pro svazový Věstník, jak Jan Cebe připomíná).

O všestrannosti přístupu Jana Cebe k problematice svědčí i kapitola o majetkových poměrech svazu, aktuálním získávání budov v Praze (Stalinova – Vinohradská třída) i pro rekreační účely na venkově (Vysoké nad Jizerou, Karlovy Vary a především Roztěž u Kutné Hory), které tu plně dokládá, včetně reálných možností jejich použití (v Praze nájemníci mj. z řad ministerstva, na venkově vysoké náklady na provoz, problematika rekreace rodinných příslušníků atd.).

Předposlední kapitola je věnována Vysoké škole politické a sociální jako místu určenému také pro vysokoškolské vzdělávání novinářů. Tato tradice přerůstá následně ve Vysokou školu politických a hospodářských věd po roce 1948, jak Jan Cebe dobře ví, možná to však mohlo být obsáhleji připomenuto, včetně zmínění některých dalších studií Markéty Deváté právě k problematice VŠPHV, třebaže je to již za horním časovým mezníkem této disertační práce. Závěrečná kapitola pak připomíná finále celého novinářského snažení za éry třetí republiky, tj. situaci v únoru a březnu 1948, střety, které šly napříč jednotlivými stranami, akční výbory Národní fronty...

Jako oponent nemohu vznést mnoho připomínek. Opominu-li opravdu ojedinělé překlepy a to, že přílohy bych v obsahu spíše neuváděl (ev. je tedy v obsahu konkrétně pojmenoval), tak bych připomenul, že Metahistorie H. Whitea (1973) slavnému Stoneovu eseji o návratu vyprávění (1979) reálně předchází, ačkoli jejich vliv je samozřejmě těžko měřitelný a přichází s určitým zpožděním, zejména v případě Haydena Whitea, jehož překladů do češtiny jsme se dočkali až v posledních letech – tolik na okraj k metodologické kapitole, straně 12 předložené disertace.

Závěrem tedy znovu konstatuji, že Jan Cebe zde předkládá celou řadu poznatků ke koncepcím vytváření jednotné novinářské organizace jako organizace profesní (povinné členství pro novináře), která svým spojením a personálním propojením s ministerstvem informací a blízkostí k ministru Václavu Kopeckému byla do určité míry nástrojem KSČ již před rokem 1948, ač si to řada novinářů a činovníků Svazu českých novinářů asi plně neuvědomovala. Zajímavá je i snaha o zlepšení sociálního postavení redaktorů a novinářů obecně (hledání rekreačních objektů, penze pro vdovy a sirotky, včetně vzniku Sdružení vězněných novinářů), ale podnětně působí např. i informace o mezinárodních kontaktech, včetně sjezdu Mezinárodní organizace novinářů v Praze.

Disertační práci Jana Cebe nepostrádající v některých aspektech ani komparační srovnání s poválečnou Evropou považuji za velmi kvalitní text a plně ji **doporučuji k úspěšné obhajobě** vedoucí k udělení titulu Ph.D.

doc. PhDr. ~~Bohumil~~ Bohumil Jiroušek, Dr.

Radošovice 13. srpna 2012